

m. dien niemand al verkrijgen kon. Ik dat verwerkte van den mensch w van die eigen- 27/28, bl. 9.)

ons bekorten — leerende gedeelte

matiek te voorzien ding van de een- te formuleeren. rie in ikken. Op grond van brengen, omdat orden geheel vrij et aan de Schrift voudig den term kheid" heeft in- enties, en die een- le triniteitsleer. nitsluitend dog- erk en belijdenis nu toe gebruikt geen tweeslachtig- zelf geëschit (ik spronkelijk waren i" aan de weten- oor de gemeente wetenschap- termen ten en slotte blijven de goed in het gebruik ver- ne belijdende n op dit punt. Dat twee- zijn, als er twee- ar het geldt hier menverschil. uwing tegen tes en ander- er de oogen innen maken, dies overho- spatieerd.)"

(en „hart") zou rtbestaan der ziel hans geschied is,

persoonlijke" t, constateer- gens Prof. Hepp k onjuist achten enis af te wijken. houdt, is een tgegaan. Juist e over het (niet- van dictalen i handel zijn. Als Prof. Hepp's me- en er uit af te K. S.

aanklacht iemand

de mannen van t.v. de onsterfe- Schrift en belijde niet alleen, maar

et boek van Prof. t. Daarin ontdekt a van Prof. Hepp itleg vulbaar zijn, terfelijkheid tielloochent

twee substanties „geest"; de andere a", dat is lichaam fische). De eerste

tweede proces

ten. Joh. 19:7. g van Pilatus is doen mede op r hun daarvoor anyaarden ab- voor Christus t recht om den heeft Jezus iels dstraf verdient n wij nu hoe de t naar Zijn wil ag, gelijk wij al e meer kunnen, officiële ver- lustering. t Gaat ndige vragen in ter instantie om e levenden God. jn.

oord Joh. 19. ich terstond in te te verhooren nderdaad Zoon de Joden, naar even. Hij onder- of loochent het door de Joden

substantie is geestelijk; de tweede substantie (waaronder de ziel ressorteert) is stoffelijk. Letterlijk lees ik op pag. 19: „De ziel is geen substantie. Zij toch bestaat slechts in en aan de stof van het organisch opgebouwde lichaam. De ziel is het leven in het lichaam..."

Volgens Prof. Waterink is nu het „ik" alleen onsterfelijk. M.a.w. de ziel is sterfelijk, die bestaat zelfs niet voort na het sterven, die verdwijnt eenvoudig. Want ik lees op pag. 20: „Immers in den dood komt er een scheiding tusschen geest (dat is het „ik", J. M. S.) en ziellichaam. Wanneer het leven (dat is dus de „ziel", zie boven, J. M. S.) uit het lichaam heengaat, is het lichaam dood en is de mensch „onthonden". Het lichaam wordt dan gelegd in het graf tot den dag van de opstanding der dooden en de geest gaat heen naar de plaats van zijn eeuwige bestemming."

Ge ziet het, het lichaam is dood, de geest blijft voortbestaan en de ziel... is weg.

Waarom ik deze dingen te berde breng?

Allerminst om Prof. Waterink te beschuldigen van afwijking van Schrift en belijdenis. Ik denk er niet aan. Want ik ben er van overtuigd, dat Prof. Waterink even hartelijk de belijdenis gelooft als Prof. Vollenhoven e.s.

Mijn bedoeling is echter deze. Wanneer Prof. Hepp het oirbaar acht twee collega's te beschuldigen, ja, bijna van heidendom, dan meen ik op grond van het bovenstaande het recht te hebben tot hem te zeggen: Professor, U hebt er één vergeten. Want als Prof. Vollenhoven e.s. beschuldigd wordt de onsterfelijkheid der ziel te loochenen, omdat hij, wat U „ziel" noemt, aanduidt met het woord „hart", terwijl hij het woord „ziel" gebruikt voor den sterfelijken mens, die op de aarde woont, dan loochent ook Prof. Waterink de onsterfelijkheid der ziel, omdat deze, wat U „ziel" noemt, aanduidt met het woordje „ik", terwijl hij het woord „ziel" gebruikt voor het leven van het lichaam.

Dus één van beiden: de waarheid en de gerechtigheid eisen, dat U of Uw brochure II voorziet van een supplement, waarin U Prof. Waterink op grond van het bovenstaande rangschikt bij de mensen van „het afwijkend gevoelen", al verdedigt hij de afwijking in andere nuanse, of dat U brochure II herroept en de belde gebrandmerkte collega's ridderlijk rehabiliteert.

De laatste weg is ongetwijfeld de betere, omdat daarmee de waarheid zou gediend en de vrede zou bevorderd worden.

W. Gr. J. M. S.

Nieuwe raadselen.

Onze gereformeerde menschen, die belangstellend meeleven in wat de vooraanstaanden onder ons denken, schrijven en publiceren, komen wel in een heel moeilijk parket zoo langzamerhand.

Nauwelijks zijn ze enigszins bekozen van den dreunenden aanval van Prof. Hepp op zijn collega's Prof. Vollenhoven en Prof. Dooyeweerd en den Heer Janse inzake de „ziel", of ze worden opgeschrikt door een nieuwen, nog felleren stormloop van denzelfden Prof. Hepp. De stormloop, die zich nu bijna uitsluitend op Prof. Vollenhoven richt.

't Requisitoir is weer vernietigend. Afwijking van de belijdenis is de scherpe conclusie. De Christus wordt aangerand: de eenheid Zijns Persoons werd verbroken; als Middelaar werd Hij gedeeld; als „mensch" heeft men Hem vernederd en de verzoening der zonden door Hem wordt feitelijk geloofend!

Wanneer men nu nagaat waaruit deze beschuldigingen worden gedistilleerd, dan komt men tot de letwat ontzuiterende ontdekking, dat dit in hoofdzaak geschiedt uit een stukje van een aantekening in het bekende boek van Prof. Vollenhoven: „Het Calvinisme en de Reformatie der wijsbegeerte". De gewraakte zinsnede is te vinden in Noot 188 en luidt: „Tegenwoordig wendt men hem (n.l. den term an-hypostatisch) ook wel in 'n nominalistische kamp aan: de menselijke

verklaarde godslasterlijke betekenissen van het woord.

Vanwaar zijt gij? Zijt ge dan Zoon Gods in den zin der aanklacht?

Weet ge niet, dat ik macht heb u te kruisigen en macht heb u los te laten?

Moet ik soms uit uw zwijgen op mijn vraag concludeeren dat ge mijn ambtelijke bevoegdheden veracht? Gevoelt ge u soms zóó ver verheven als Zoon Gods, boven mij en het romeinsche gezag, dat ik de eer heb te vertegenwoordigen, dat ge mij en den keizer zelfs geen antwoord meer waardig keurt?

En dan zegt Jezus Zijn laatste woord tot dezen rechter: „Gij zoudt geen macht hebben tegen Mij, indien het u niet van boven gegeven ware; daarom, die Mij aan u heeft overgeleverd heeft groter zonde". (Joh. 19:11).

Wanneer dus niet waar was wat Kajafas Jezus ten laste gelegd had, wanneer er niets godslasterlijks in Christus' aanspraken gelegen had, dan had de Heiland nu gelegenheid dit aan Pilatus duidelijk te maken; en was Zijn vrijlating een quaeestie van tijd geweest. Of Hij had kunnen zeggen: Zeker, Ik noem Mij wel Zoon Gods; maar dat doen alle Joden! Dat is niets bijzonders! En er ligt ook van Mijn kant niets bijzonders in, wanneer Ik ook dezen naam mijzelf geef. De exegese die de Joden van dezen naam geven is volkomen onjuist.

Maar dat zegt de Heiland nu juist niet! Hij

natuur van den Middelaar zou niet on-Persoonlijk, maar on-persoonlijk zijn! Vat men de uitdrukking zoo op, dan is ze monophysisch en dus te verwerpen". Naast nog een paar andere uitdrukkingen uit hetzelfde boek is toch deze uitspraak voornamelijk het materiaal, waaruit de beschuldiging wordt opgebouwd.

Maar wat is nu het vreemde? Dit. Deze uitspraak is geschreven in 1933. Maar nadien — 't is bekend — heeft Prof. Vollenhoven rusteloos voort gewerkt en juist over die kwestie van de „on-persoonlijke menselijke natuur" allerlei nieuwe gegevens ontdekt en verwerkt. En dat is in geen hoek geschied. Bijna maand aan maand plaatste Prof. V. zijn bekende artikelen over „Hedendaagsche Wijsbegeerte" in „De Standaard" en telkens en telkens bespreekt hij daarin de bewuste kwestie. Zoo beschreef Prof. V. in art. XV („Stand." van 3 Sept. 1935) b.v. een niet monophysische opvatting van de „on-persoonlijke menselijke natuur". Vooral in zijn studies over de Gnostiek komt Prof. V. telkens op deze zaak terug. Men leze de artt. XIII e.v. In 1933 roerde hij deze kwestie alleen maar terloops aan, de eigenlijke bespreking er van volgde in het voor ieder bereikbare dagblad. Maar waarom liet nu Prof. Hepp dit alles totaal buiten bespreking? Met geen woord wordt er van gerept. Is dat wetenschappelijk, broederlijk verantwoord? Is het niet onvergeeflijk bij een zoo geweldig zware beschuldiging?

Maar er is meer vreemds. Wie Prof. V. kent uit lezingen enz. weet, dat hij van harte de belijdenis-uitspraken inzake den Christus onderschrijft. Zou hij niet de eerste zijn, om als hij bezwaar had tegen een uitdrukking, dat openlijk te zeggen, vooral als hij zich met die kwesties bijzonder bezig houdt? Hij onderschrijft een amore de belijdenis-uitspraak „dat de Persoon des Zoons onafscheidelijk vereenigd en te zamen gevoegd is met de menselijke natuur; zoodat er niet zijn twee Zonen Gods, noch twee personen, maar twee naturen in den eenigen persoon vereenigd, doch elke natuur haar onderscheiden eigenschappen behoudende" (Art. 19 N. Gel. Bel.).

Waar Prof. Vollenhoven wel bezwaar tegen heeft? Tegen den term „on-persoonlijke menselijke natuur". En wel op dezelfde gronden als hij b.v. bezwaar had tegen den term substantie. Er zijn in den loop der eeuwen betekenissen aan die termen gehecht, inhoudende in die woorden geschoven, die zich niet verdragen met wat Schrift en belijdenis zeggen omtrent den Christus. Het woord „on-persoonlijk" wordt zelfs in het Nationaal-Socialisme gebezigd in de uitdrukking „on-persoonlijke leider". Juist om die verschillende verkeerde inhouden acht Prof. V. die uitdrukking niet geschikt om den inhoud van ons geloof betreffende de menselijke natuur van den Christus tot uitdrukking te brengen.

Prof. Hepp zegt zelf, dat deze uitdrukking niet voorkomt in de christologische beslissingen der oude concilies en evenmin bij Calvijn. Ze is ook niet te vinden in de belijdenisschriften, noch in den Bijbel. Het betreft hier dus een term, die niet in het dogma, maar alleen in de dogmatiek zich een plaats heeft veroverd.

Maar dit alles te memoreeren is niet het eigenlijke doel van dit artikel.

Er is iets anders, dat nog veel meer ons treffen moet en ons weer voor raadselen plaatst.

Prof. Hepp wijst met kracht af de opvatting, dat de Middelaar een „menselijke persoon" zou bezitten. Alleen een volkomen „menselijke natuur" heeft de Zoon Gods aangenomen. „Hij bezat een waarachtig menselijke ziel en een waar menselijk lichaam" (p. 54). Maar een „menselijke persoon" bezat Hij niet.

Alle gewone menschen, uit Adam gesproten, hebben wel zoo'n „menselijk persoon", maar de Christus niet. Als we dit lezen, worden we vanzelf nieuwsgierig naar die „menselijke persoon". Wat zou dat wel voor een ding, een wezen, een verschijnsel zijn? Kunnen we ons zoo'n persoon denken, voorstellen.

En ijverig gaan we lezen in de nieuwe brochure om

trekt Zijn woorden niet terug. Hij handhaaft Zijn aanspraken. Hij wil met Zijn leven instaan voor deze belijdenis: Ik ben Zoon Gods in die voor Joden godslasterlijke betekenissen van het woord. En Ik gevoel geen verachting voor uw ambtelijke bevoegdheden. Dat moogt ge uit Mijn zwijgen allerminst opmaken. Immers, ge hebt macht over Mij. Ik erken dat tenvolle! En Ik gevoel Mij niet verheven boven uw ambtelijke aanspraken. En Ik erken die volkomen. Ik onderwerp Mij daaraan. Alleen maar, die macht is u ook gegeven! En dan nog wel van boven. Niet van den keizer; maar van nog hooger instantie!

Ge moogt dus deze conclusie uit Mijn antwoord trekken: „deze bevoegdheid moest u van boven gegeven worden, omdat Ik van boven ben".

Ik ben dus niet aan alle andere menschen gelijk die van beneden zijn en dus vanzelfsprekend aan uw bevoegdheden onderworpen zijn.

Zoo heeft de stadhouder een antwoord op zijn vragen gekregen. Hij heeft nu voldoende licht om een uitspraak te kunnen doen. Hij weet nu: Jezus Christus is van boven. Hij wil Zoon Gods heeten in de betekenissen, die de Joden in hun aanklacht er aan toekennen. Jezus bekent het Hem ten laste gelegde.

IV. Resultaat van het onderzoek meegedeeld. Joh. 19:12a. Volgens Pilatus en de algemeene romeinsche rechtsgebruiken is het hier een zuiver religieuze quaeestie, waarmee hij

te ontdekken, wat Prof. Hepp ons daarvan vertellen zal. We voelen aanstonds: dat is de kern van de helle kwestie! En we lezen van bladzij tot bladzij met de vraag in het hart: „Menschelijk persoon" wat zijt gij, hoe moet ik mij U denken?

Maar 't resultaat is zeer teleurstellend.

Want juist als het schijnt te zullen komen, juist als onze nieuwsgierigheid schijnt bevredigd te zullen worden, lezen we, dat Prof. Hepp dat in deze brochure niet kan ontwikkelen, maar dat moet bewaren voor „een publicatie in wetenschappelijk genre". Weer, net als in de vorige brochure bij het begrip „substantie" verwijst Prof. Hepp naar één van zijn komende boeken!

Dat is heel, heel spijtig.

Maar toch licht Prof. Hepp een tipje op van den sluier, die momenteel zijn conceptie van de „menselijke persoon" omhult. Hij kan er dit van mededeelen, „dat het persoon-zijn van den mensch geen betrekking heeft op het mensch-zijn als zoodanig, maar op de menselijke bestaanswijze" (p. 58). 'k Hoor in gedachten hier en daar al brommen: daar snap ik niet veel van. Gelukkig zegt Prof. Hepp nog iets meer. Op pag. 42 betoogt Prof. Hepp, dat volgens Christelijke, Gereformeerde opvatting de persoon „geen derde substantie, complement of supplement (aanvulling of toevoegsel) in den mensch kan zijn". Dat is duidelijker. Dat moeten we goed vasthouden.

Want 't geval wil, dat in onzen kring nog een paar anderen over die „menselijke persoon" hebben geschreven. We kunnen dus vergelijken! Prof. Hepp zegt ons duidelijk wat z.i. de Geref. en Christ. opvatting is.

De eerste, die er over schreef was Prof. Dr. J. Waterink. Hij publiceerde een serie artt. in „De Reformatie", 13e Jaargang no. 30, 28 April 1933, over: „De Mensch als Persoon". In die serie artikelen maakt Prof. Waterink een scherpe onderscheiding tusschen de menselijke natuur en de menselijke persoon. Die „menselijke persoon" noemt Prof. W. ook het „ik" des menschen of ook de menselijke geest (vergelijk hierbij ook de artt. „Hernieuwd Apollinarisme?" „Ref." XI, no. 3 v.v.). Letterlijk schrijft Prof. W., dat „bij ons het „ik" noch in het lichaam, noch in de psyche zetelt, maar dat het van deze twee moet worden onderscheiden".

Prof. Waterink komt tot deze conclusie, dat het lichaam met de psyche (= ziel), „het somato-psychische als een eenheid van de ouders wordt ontvangen en dat God daarin inlegt bij de conceptie van de nieuwe vrucht, die eens mensch zal worden, een geschapen „ik", dat substantieel bestaat, en dat wij geest des menschen noemen" 1).

Vergelijken we dit met wat Prof. Hepp betoogde, dan ziet men het groote verschil.

Prof. Hepp zegt: de persoon is geen substantie.

Prof. Waterink leeraart: de persoon, het ik is wél een substantie.

Prof. Hepp poneert: de persoon is geen complement of supplement in den mensch.

Prof. Waterink opponeert: de opvatting, dat het „ik" een complementum exsistentiae is, kan ik dan ook van harte toejuichen („Ref." XV, p. 59).

Men ziet zoo maar de scherpe verschillen.

Er is een diepgaande tegenstelling tusschen beider persoons-begrip.

En als Prof. Hepp zijn persoons-begrip het Christelijke en Gereformeerde noemt, dan is dat van Prof.

1) In verband met de discussies over het substantie-begrip maar aanleiding van brochure II zijn deze artikelen van Prof. W. ook van belang. De vraag komt n.l. op: Hoeveel substanties noemt Prof. W. aan? Het „ik", of de „persoon", of de „geest" is één substantie. Naast dat „ik" noemt Prof. W. nog lichaam en psyche: zijn dat z.i. ook twee substanties? Dan erkent hij er dus drie! Als die ziel en dat lichaam één substantie vormen (Prof. W. spreekt van „het somato-psychische") wat is dat dan voor een substantie? Prof. W. schrijft ook dit: „Wij belijden oetmoedig, dat God alle dingen draagt door het Woord zijner kracht. Maar wij belijden eveneens, dat God in de kosmische orde der dingen substanties van onderscheiden aard heeft geschapen." Dit schijnt ook te wijzen op meer dan twee substanties.

niets van doen wil hebben. Dat zijn geen zaken voor den romeinschen rechterstoel.

't Is hem nu wel duidelijk geworden, dat het Jezus van Nazareth ook met Zijn aanspraak op den naam Zoon Gods, toch niet begonnen is om opstanden te proclameren, en verzetsacties te voeren tegen het romeinsche gezag. Want dat gezag erkent en aanvaardt Jezus juist. Er is dus voor hem geen enkele reden om het Joodsche doodvonnis te bekrachtigen.

„Van toen af" of beter vertaald: „op dien grond" is er geen reden om Hem te dooden, maar om Hem los te laten. Deze beklagde verdient den rebellendood aan het kruis niet.

Pilatus is van twee dingen zeker door de verklaring uit Jezus' eigen mond: Jezus is Zoon van God, van boven; in den zin der aanklacht. En tevens onderwerpt Hij zich aan de romeinsche macht, die Hij tevens ook zoo hoog mogelijk aanstaat: van boven gegeven. Door den God der Joden verleend. Ach! dat alle Joden gelijk Christus zoo zijn ambtelijke bevoegdheden erkennen!

Wij zijn hier op het keerpunt in het tweede proces gekomen. Want het zal er nu op aankomen, hoe de Joden zullen reageeren op deze uitspraak van den stadhouder. En inderdaad, zij, die Jezus aan Pilatus hebben overgeleverd, hebben groter zonde. Want deze hadden, veel meer dan Pilatus, gelegenheden en mogelijkheden om te erkennen, dat Jezus van boven was.

B. D. K. W.